

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remiss@regeringskansliet.se
li.spn@regeringskansliet.se

Remissyttrande om promemorian En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25)

LI2024/00880

Länsstyrelsens remissyttrande

Länsstyrelsen har förståelse för att det är ett brådskande och angeläget behov att snarast skapa fler platser till Kriminalvården. Däremot anser Länsstyrelsen att de lösningar som utredningen föreslagit inte motsvarar problembilden som myndigheter, kommuner och andra aktörer beskriver, där det inte är detaljplaner och bygglov som tar lång tid, utan att det finns andra hinder för att bygga ut Kriminalvården.

Länsstyrelsen gör följande ställningstaganden och lämnar synpunkter på remissen.

Länsstyrelsen avstyrker förslagen att

- tidsbegränsade lov utökas, förenklas och förlängs enligt utredningens förslag i avsnitt 6.2
- fler avvikelser får godtas för permanenta bygglov enligt utredningens förslag i avsnitt 6.3

Länsstyrelsen är tveksam till förslagen att

- regeringen får ett nytt bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från plan- och bygglagen i extraordinär situation i 16 kap. 13 c § PBL enligt utredningens förslag i avsnitt 6.4
- inrätta ett expertråd vid Kriminalvården enligt utredningens förslag i avsnitt 6.5
- utreda om anstalter och häkten kan få en prioriterad ställning likt den som riksintressena i miljöbalken har, enligt utredningens förslag i avsnitt 6.8

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen att

- vissa överklaganden ska prioriteras enligt utredningens förslag i avsnitt 6.6
- Boverket får i uppdrag att ta fram vägledning enligt utredningens förslag i avsnitt 6.7
- utreda en förenklad process för typhus för häkten och anstalter enligt utredningens förslag i avsnitt 6.9

Synpunkter på remissen

Tidsbegränsade bygglov och fler avvikelser för permanenta bygglov

Länsstyrelsen avstyrker både utredningens förslag att tidsbegränsade bygglov ska utökas och att fler avvikelser ska godtas för permanenta bygglov avseende häkten och anstalter.

Länsstyrelsen bedömer att det finns en risk att båda förslagen urholkar förtroendet för detaljplanesystemet.

Länsstyrelsen ser också fördelar med att utreda förenklingar för flera sakområden samtidigt, i stället för att införa särreglering för ett specifikt allmänt intresse.

Tidsbegränsade bygglov

Förslaget till bestämmelse om tidsbegränsade bygglov går längre än gällande regler för tidsbegränsade bygglov i andra situationer enligt plan- och bygglagen. Enligt förslaget behöver inte behovet vara tillfälligt och det behöver inte heller vara ekonomiskt rimligt att återställa platsen när lovets giltighet har gått ut. Det ska också vara möjligt att ge ett tidsbegränsat lov, även om förutsättningarna för ett permanent bygglov är uppfyllda. Enligt förslaget krävs det endast att det är tekniskt möjligt att återställa platsen. Länsstyrelsen anser att regleringen är för omfattande med små skillnader i förhållande till vad som gäller för ett permanent bygglov. Enligt utredningen är häkten och anstalter ofta komplexa byggnader som är kostsamma att uppföra. Länsstyrelsen bedömer att det i praktiken inte är effektiv resursanvändning att avveckla och återställa platserna efter bygglovets giltighetstid gått ut. Det finns också risk att förslaget kommer innebära att detaljplaneprocessen cementeras då långsiktiga åtgärder får tidsbegränsade bygglov i väntan på att detaljplanen ändras och ett permanent bygglov kan beviljas för åtgärden. Det innebär att berörda sakägare i omgivningen får bristande insyn och möjlighet att påverka. Prövningen av det tidsbegränsade bygglovet kommer också försvåras eftersom

moment avseende exempelvis risker, samordning och intresseavvägningar som vanligtvis prövas i detaljplan kan behöva prövas summariskt inom ramen för bygglov i stället.

Länsstyrelsen ifrågasätter om det är ändamålsenligt att särreglera tidsbegränsade bygglov för Kriminalvårdens syften på detta sätt och om det kommer att leda till en ökad flexibilitet som utredningen hävdar. Länsstyrelsen bedömer att detta kommer att leda till ökat antal överklaganden och komplicerade ärenden med många klaganden.

Avvikelser för permanenta bygglov

Länsstyrelsen avstyrker också förslaget att bygglov ska få ges för åtgärder som avviker från en detaljplan eller områdesbestämmelser när avvikelserna gäller bebyggelsens omfattning, utformning eller placering.

Syftet med prövningen i en detaljplan är att göra en samlad bedömning av flera intressen, som kan vara både allmänna och enskilda. Länsstyrelsens har en roll att bevaka statliga intressen enligt 11 kap. 10 § PBL. Regleringen i en detaljplan innebär så gott som alltid en avvägning och helhetsbedömning av olika motstående intressen. I utredningens förslag ges ett statligt intresse företräde, vilket kan leda till oönskade och oförutsedda effekter. Att bygglov får beviljas i strid med detaljplan innebär också att bygglovsprövningen kan tyngas och ta längre tid. Bedömningen av risker och intresseavvägningar faller då på enskilda handläggare. Prövningen enligt exempelvis 2 kap. 6 § och 2 kap. 9 § PBL kommer att bli mer omfattande.

Förslaget gör ingen skillnad på detaljplanens ändamål när avvikelse kan beviljas. Det kan innebära att bygglov för häkten och anstalter beviljas som avvikelser inom detaljplaner som medger mindre känslig markanvändning, vilket leder till att häkten och anstalter etableras på platser som exempelvis kan

- vara påverkade av risker,
- ha föroreningar som inte sanerats eller
- utsätta klienter för buller över riktvärden.

Bemyndigande i extraordinär situation

Länsstyrelsen är tveksam till förslaget om att ge regeringen bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i plan- och bygglagen i extraordinär situation. Det är

svårtolkat när en situation som innebär att den extraordinära situationen för Kriminalvården uppstår eller upphör enligt bestämmelsens formulering.

Liknande paragrafer har införts i 16 kap. plan- och bygglagen för andra situationer exempelvis efter naturhändelse, flyktingsituation och pandemi, 16 kap. 13-13b §§ PBL. Det kan övervägas om det är mer ändamålsenligt med ett generellt bemyndigande eller en samlad paragraf med bemyndigande för extraordinära situationer, i stället för att införa en ny paragraf i varje situation som uppstår. Samtidigt är det tveksamt hur bestämmelsen förhåller sig till det kommunala självstyret.

Expertråd och markförsörjning

Länsstyrelsen ställer sig tveksam avseende effekten av förslaget att expertråd, utsett av regeringen, införs för Kriminalvårdens utbyggnad. Det är av stor vikt att expertrådets rekommendationer gör skillnad vilket inte är fallet om rådet ska vara rådgivande men sakna mandat.

Frågan om expertrådets mandat skulle kunna utredas vidare tillsammans med frågan om häkten och anstalter ska utgöra ett prioriterat intresse likt miljöbalkens riksintressen. Det kan utredas om det är möjligt att ge mandat genom exempelvis en ändring av 11 kap. 15 § PBL så att regeringen kan besluta om planförelägganden för aktuellt syfte i enlighet med expertrådets rekommendationer. Regeringen skulle också kunna ges bemyndigande att definiera det nationella intresset avseende kriminalvård som ett sådant intresse som innebär mellankommunal samordning i enlighet med 11 kap. 10 § andra stycket 2 PBL. Kommunerna behöver stöttning för att etablera anläggningar som inte bara tjänar den egna kommunens behov utan snarare är ett behov för en region eller hela landet.

Länsstyrelsen anser att syftet med utredningens förslag om expertråd är något otydligt. Det är inte tydligt för Länsstyrelsen vad myndigheten ska bidra med i expertrådet. Länsstyrelsen får därigenom ytterligare en roll. Myndigheten är redan överprövande instans för antagna detaljplaner och överklagade bygglov. Länsstyrelsen är även rådgivande till kommunen. Länsstyrelsen efterfrågar ett förtydligande avseende myndighetens roll och mandat i expertrådet i förhållande till länsstyrelsernas andra funktioner enligt plan- och bygglagen.

Överklaganden ska prioriteras

Länsstyrelsen tillstyrker att handläggning av överklagade bygglov som gäller häkten och anstalter ska prioriteras, efter uppdrag i länsstyrelsernas regleringsbrev.

Detta sker redan på andra områden.

Vägledning och fortsatta utredningar

Länsstyrelsen tillstyrker att Boverket får vägledning uppdrag gällande häkten och anstalter om regeringen går vidare med aktuellt förslag.

Vidare delar Länsstyrelsen uppfattningen att typhus för häkten och anstalter bör utredas vidare.

Rättighetsfrågor

Det framgår inte av utredningen att en prövning av barnets bästa har genomförts och hur förslagen påverkar barns och ungas rättigheter. Barn kan både vara placerade i häkte eller nära anhöriga till en person i häkte eller på anstalt. Länsstyrelsen vill belysa vikten av att tillämpa lagen (2018:1197) om FN:s konvention om barnets rättigheter vid beslut och processer som kan beröra barn och att analysera vilka konsekvenser beslut och åtgärder kan få för barn.

Länsstyrelsen saknar en jämställdhetsanalys av eventuella konsekvenser för män och kvinnor, flickor och pojkar. Likaså saknas en konsekvensanalys utifrån ett mänskliga rättighetsperspektiv, i enlighet med Sveriges nationella mål och internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Detta försvårar möjligheterna att bedöma förslagets effekter utifrån ett rättighetsperspektiv och för att förebygga och motverka diskriminering.

Det framgår exempelvis inte hur rättigheter för personer med funktionsnedsättning kommer att tillgodoses gällande tillgänglighet och delaktighet, såsom hur behovet av tillgänglighetsanpassade platser för klienter förväntas kunna tillgodoses.

Länsstyrelsen hade gärna sett en närmare analys av förslagen och dess effekter utifrån ett rättighetsperspektiv.

Viktiga aspekter är också betydelsen av byggnaders placering, gestaltning och liknande frågor i förhållande till Kriminalvårdens mål om att bidra till ett säkrare och tryggare samhälle genom att minska återfall i brott vilket hade kunnat utvecklas i utredningens analys.

Beslutande

Detta yttrande har beslutats av länsöverdirektör Ola Melin med arkitekt Anna Jansson Thulin som föredragande. I den slutliga handläggningen har även enhetschef Hanne Romanus på enheten för samhällsplanering samt länsassessor Emma Svensson på rättsenheten och utvecklingsstrateg Martina von Liewen enheten för mänskliga rättigheter och jämställdhet medverkat. *Detta yttrande har beslutats digitalt och har därför ingen namnunderskrift.*